

KAPITOLA I
modrý květ

5. SRPNA 1914, UH. HRADIŠTĚ

Večer jsem šel za drobného deště na procházku a rozhodl jsem se, že si začnu psát deník. Celý den byl temný, slunce ani nezasvitlo a i večer byl jakýsi kalný, melancholický. Říkal jsem si, jak ty dny prázdnin plynou, nic z nich nezbývá a včera mi bylo osmáct. Zkoušel jsem vzpomínat, jak jsme byli s Arnem malí, jaké to bylo v primě, ale mnoho jsem toho zapomněl.

Kdopak si asi vzpomene, že jsem se tudy, Kunovickou alejí, procházel? Zbude po mně vůbec něco? A co zbude po Zemi, až Slunce zhasne? Budou tu nějaké jiné světy a jiné organizmy, které je budou obývat? Co pak zbude z mého osudu? Nevím, co bude, ale chci vědět, co bylo. Míním si psát deník, abych věděl, co jsem myslel a co jsem cítil. Bezpochyby se mi to bude zdát časem naivní, ale i přes to bude mít četba své kouzlo. Rád ve vzpomínce prožívám, co už odeznělo, a dosnívám, co nevešlo ve skutek. Chci zachytit atmosféru svých dní a svoje nálady. Uvidím, že jsem žil.

6. SRPNA 1914, UH. HRADIŠTĚ

Nadále naplňuji své předsevzetí psát si deník. Melancholicko-jankovitá nálada předešlého dne díky Bohu minula. Chtěl jsem včerejší den vytrhnout, ale přemohl jsem se, neb deník tento má být pravdivým obrazem mých nálad.

Prázdniny. Od rána se člověk slastně přičiňuje, aby nedělal nic. Dopoledne venku, oběd, pak jdu do hodiny houslí blízko své milované hvězdářské věže. To je každý den stejné. Různé bývá

jen odpoledne, které jsem trávil s Kupkou, než odjel k tetě do Hejčína. Přečetl jsem dvacet stránek „Algemeine Chemie“ a tři a půl hodiny jsem si povídal v parku s Jiřinkou S. Mám v úmyslu malovat mamince k svátku dřevěný talíř a tázal jsem se po instrukcích.

7. SRPNA 1914, HEJČÍN, FRANTIŠEK-JOSEF KUPKA ALOISI KILIANOVI

Milý příteli,

včera jsem navštívil elektrárnu v Hejčíně, která jest postavena na potoce s dosti velkým spádem. Elektrárna sama jest budova o jedné místnosti, velké as jako gymnazijní tělocvična, leč čtvercového půdorysu. Elektrárna má dvě turbíny, jejichž kola oběžná jsou pod podlahou. Nad podlahou jesti pak vidět setrvačnick, ovládací zařízení a pak kolo pro řemen. Každá turbína žene dynamo na střídavý proud o výkonnosti 20 kW a napětí 5 500 V. Rozvodné desky jsou mramorové a vysoké více než 2 m. Jest zde též transformátor pro Hejčín, další vesnice mají své transformátory až v samotné zástavbě, kde začínají také vlastní rozvody. Svítí se žárovkami při 125 W a 1 kWh stojí 55 h, což je ve srovnání s boskovskou cenou laciné.

Tvůj přítel Kupka

8. SRPNA 1914, PRAHA, FA L. G. HALPHEN ALOISI KILIANOVI

Vážený pane,

vzhledem k Vašemu ct. lístku ze dne 15. t. m. zasíláme Vám co tiskopis brožury o Goltsmidtovém Thermitu, z nichž lze potřebné vyčísti, a jsme milerádi ochotni podati Vám na požádání jakékoli vysvětlení. Zajímalo by nás zvědět, k jakému účelu hodláte této výbušniny použít, a znaménáme, Vašim ct. zprávám vstříc hledíce.

S veškerou úctou pr. pa. L. G. Halphen

podpis nečitelný

9. SRPNA 1914, UH. HRADIŠTĚ

Na výletě na Velehradě jsem potkal Josefa Kremera, který mi vyprávěl, že jej pronásledují coby vyzvědače. Varoval mě před pokusy s výbušninami, neb úřady teď ve všem vidí spiknutí. Radil mi firmě Halphen raději neodepisovat a neupozorňovat na sebe.

Cestou přes Modrou jsem dostal od jedné dcerečky karafiát. Kremer si s ní hned začínal a pletl do řeči latinské citáty, až mi bylo trapně. Kremerova vyřídilka jest obdivuhodná, někdy mi však působí hotová duševní muka. Jozefek se před vstupem do gymnázia vyučil kovářem, a je proto o celých pět let starší a protřelejší mne. Na jeho svalnatých ramenou je patrná fyzická práce a i velké, hrubé ruce prozrazují kmánský původ. Aby to snad někoho nespletlo, halasí všady učeným jazykem, až je to směšné. Snad by toho ani nebylo třeba, jeho vynikající intelekt je sám o sobě dosti nápadný.

Jednou jsem jej doprovázel domů, neb bratr Arne po něm chtěl překovat dlátko, kterým mínil řezbařit. Šlapali jsme po vyučování pět kilometrů do Derfle, kde Jozefek odložil vázanku a začal mluvit nářečím. Než jsem se vzpamatoval, zmíněné dláto zručně vykoval. Teprve když jsem viděl, jak vyvažuje kladivo v dlani a ihned vpadá do pracovního rytmu, pochopil jsem, mezi jakými rozdílnými světy každého dne přechází. Oceniv jeho dvojitý život, odpustil jsem mu ihned tu trochu přehánění.

Také jsem býval venkovan, ale už se tak dávno necítím. Je to příliš dlouho, co tatínka přeložili do Hradiště. Přesto s bratrem Arnem často vzpomínáme, jak jsme si hrávali ve Zdoukách u potoka. Anička byla tehdy ještě malá, Otík v kolébce a my, starší kluci jsme běhali celé dny venku. Jen co na jaře obeschly louky „Na Hadrách“ nebo „Na Městečku“, hrálo se ve fizule, knoflíky a kuličky. Taky na raubry regonistry a na četníky. Obvyčně se raubři mezi sebou poprali, zrovna tak četníci a konec hry byla výplata za roztržené kalhoty.

A jak se nám zdál náš svět velikým! Když jsem byl posledně ve Zdoukách, užasl jsem nad nepatrností toho všeho. Sad se mi

jevil jako větší zahrada a rybníček jako špinavá louže. Jakkpak mi asi bude za čas připadat náš městský byt s dvorkem nazývaným zahrádka a s nebezpečnou paní Gavendovou v domovnickém bytě? Tatínek jednou říkal, bylo to loni v lednu, když jsme nad Kunovským lesem pozorovali kometu, že přichází nový věk. Těmto letům se prý bude říkat epocha před kometou.

10. SRPNA 1914, UH. HRADIŠTĚ

Navštívil jsem navrátilivšího se Kupku a odnesl si vyrobené cyankáli v lahvičce. Proč? Věru nevím. Kupka je zalezlý v laboratoři a jeho příručka chemických pokusů začíná nésti stopy prodělaných bojů. Tuším, že ku konci prázdnin se rozpadne jako věčný důkaz jeho ničivé touhy po vědění. Matinka jeho pravila mé matince, že její prvotní radost, že chlapec je vážný člověk a za děvčaty nechodí, mění se v zneklidnění, ba někdy i v prosté rozladění, se stoupajícím počtem děr v jeho oblečení.

11. SRPNA 1914, UH. HRADIŠTĚ

Otíkovi se dnes přihodila nepříjemná příhoda. O svačině k nám domů vrazila rozhořčená mlékařka Oslzlá a křičela na celou chodbu, že pan listovní má asi děti pěkně vychované, když ten nejmladší krade. Z domovnického bytu vylezla paní Gavendová a nahoře na schodech stála ulekaná matinka a pokoušela se pochopit, z čeho ji Oslzlá obviňuje. Mlékařka trvala na tom, že jí Otík ukradl litr mléka, nechal si ho nalít do bandasky a utekl bez placení. Zatímco maminka za Otíka platila, přišel k dovršení všeho tatínek z úřadu a jal se Otíka vyslýchat. Ten byl tak vyděšen, že se nezmohl na slovo, kývnutím přisvědčil, že utekl s mlékem a víc z něj nikdo nedostal. Zavřel se do světničky a hořce tam plakal nad rozevřeným latinským sešitem.

Tatínek se durdil u svačiny a mně vázla buchta v krku. Bylo mi Otíka líto. Musel mít nějaký vážný důvod, peníze možná ztratil, ale určitě nezpronevěřil.

Tatínek si doléval kávu mlékem, když tu mu něco cinklo do hrnku, až káva cákla na náprsenku. Lžičkou vytáhl půlkorunu a volal Otu k odpovědnosti. Otík, ač nerad, musel vysvětlovat, že odstředivá síla drží půlkorunu v roztočené bandasce takovou silou, že tato nevypadne ani ve chvíli, kdy je bandaska vzhůru dnem. Jda k mlékaři, hodil korunu do bandasky a točil jí celou cestu do mlékárny. Mlékařka mu pak do ní nalila mléka a až pozdě si Ota uvědomil, že půlkoruna je stále na dně. Pokusil se mlékařce vysvětlit, že musí mléko přelít, ona si však myslela, že ji chce ošidit, a nasupeně požadovala peníz. Otík se vyplížil i s mlékem, když se věnovala dalšímu zákazníkovi, jsa rozhodnut dluh druhý den doplatit. Neodhadl však reakci nepřilíš dovtipné dámy a byl pak vývojem situace tak zaskočen, že se nezmohl na obranu. Byl jsem vyslán do mlékárny vše vysvětlit, ale tam jsme na sebe s vádychtivou Oslzlou křičeli. Tatíček mne za to nepochválil, i šel jsem trucovat k Otíkovi.

12. SRPNA 1914, UH. HRADIŠTĚ

Josef Goldstein i s bratrem Emanem přijel navštívit město, nebo spíše Jiřinku S. Vymanili se tak na několik dní z dozoru vlašimských Goldsteinů a náležitě si svůj příjezd vychutnali. Josef mne na korze bouřlivě objímal. Příčinu jsem zvěděl okamžitě. Byly z něho cítit likéry.

Chtěl ihned poděkovati Jiřince za pohled, ale když ji spatřil na korze s otcem a matinkou, neměl se k tomu. Dostal jsem za úkol poděkování vyřídit i Goldsteinovi o tom podrobně poreferovati. Vzkaz má vypadat: „Velectěná slečno, promiňte laskavě, že vás zdržuji. Mám povinnost projevit vám od pana Josefa Goldsteina, c. k. studujícího ve výslužbě, nejsrdečnější díky.“ To bude jistě účinkovati, zvláště zvažím-li, že se mnou byla zadána na moravskou besedu.

14. SRPNA 1914, UH. HRADIŠTĚ

Zastřelil se pan Stangler. Četl jsem si v parku, když tu slyším ránu jako z revolveru, podivně zdušenou. Vyběhl jsem okolo Schaňákovíc zahrady puzen zvědavostí a skutečně, byl to výstřel. Na druhé straně Olšávky ležel na šterkovém náspu pán, ruce rozhozené, hlavu divně nakřivo a ze spánku mu prýštila krev. Revolver měl pohozen u nohou. Pak začaly z domů vybíhat ječící služky, ale nemohly se k němu dostat, neb Olšávka je rozvodněná. Potom přišla komis, sepsán protokol a mrtvola odnesena do márnice. Soudí se, že se zastřelil pro nevyhojitelnou nemoc jakousi a pro rodinné nesváry. Jest kolem toho mnoho dohadů, které se jen šeptem sdělují, a když jsem se pokusil přidružit se ke skupině Jiřinčiných kamarádek, abych se také něco dozvěděl, ulekaně si kladly ruku na ústa. Přijaly mne však nakonec do svého středu jako svědka té hrozné události a já jsem ji musel celou odvyprávět. Člověk by řekl, že Stanglerovým nic nechybělo. Neměli děti a peněz dosti, ale ani tak člověk nemusí být šťasten, jak vidno.

17. SRPNA 1914, UH. HRADIŠTĚ

Po hodině houslí jsem šel za Kupkou a dělali jsme pokusy se statickou elektřinou. Vyfotografoval jsem ho pak v jeho rezidenci jako chemika. Narovnal na stůl různých baněk a křivulí a mezi tím vším jsem ho zachytil. Vyvolávali jsme poté desky a bylo nám v zatemněné místnosti hrozné vedro. Vývojka v tom horku pracovala příliš rychle, a než jsme to seznali, zkazili jsme několik snímků.

20. SRPNA 1914, UH. HRADIŠTĚ

V parku jsem oslovil Jiřinku S. Povídal jsem si s ní křížem krážem o všem možném, až jsme skončili u náboženství. Užasl jsem, jak si necení náboženských úkonů. Myslil jsem, že jen my s Kupkou a Koncerem jsme tak indiferentní, ale zjistil jsem, že každá zpověď a každé přijímání je jí stejně lhotejné jako nám.

Snad to dělají ty politické komentáře z kazatelny. Tak jsme se zapovídali, že jsem málem zapomněl na vzkaz od Goldsteina. Vyřídil jsem jej až nakonec a Jiřinka se jenom ušklíbla. Budu mu to muset šetrně sdělit.

Přidal se k nám bratr Arne s mandolínou a se slečnami a nakonec jsme zpívali až do deseti hodin. Manévroval jsem obmyslně, abych seděl vždy vedle Jiřinky, a ke svému překvapení jsem seznal, že ona dělá totéž. To vypadá nadějně.

21. SRPNA 1914, UH. HRADIŠTĚ

Zítřka nám začíná ošetrovatelský kurz. Přihlásil jsem se z nějakého neurčitěho smyslu pro povinnost. Také ze zvědavosti na okolnosti války, která je dosud čímsi zcela abstraktním. Co to se mnou bude dělat, až dostaneme první raněné?

22. SRPNA 1914, UH. HRADIŠTĚ

V ošetrovatelském kurzu jsme zatím jednali jen o společných odznacích a legitimacích. Mluvílo se o blížícím se transportu raněných, ale nenaučili nás dosud ničeho. Jedna sestra, diákonka z mateřského domu v Kaieserwerthu, která viděla kus světa, pravila, že z počátku budeme stejně jen nosit vodu a překážet, protože vyškoleného personálu bude dost. Až dámy přestanou bavit legitimace a ošetrovatelky budou povolány na frontu, nastane teprve práce. Potřásala hlavou a dívala se na mne průhlednými modrými očima. „Jenže to vy budete dávno v první linii.“ Bránil jsem se, nemile dotčen, a namítal, že proti Rusku pilně vítězíme a že se má za to, že do Vánoc bude po válce. „Tolik věříte naší válečnické zdatnosti?“ zeptala se posměšně a do rozmáchlého gesta zahrнула místnost s rokujícími studentkami z obchodní školy, lejstra rozsypaná na hospodském stole a balíky obvazů deroucí se z potrhaných obalů.